

Kozári Monika

A Magyarországi Munkások Rokkant- és Nyugdíjgyesülete

A nem állami alkalmazottak körében a nyugdíjbiztosítás megvalósítására önkéntes társuláson alapuló egyesületek részéről történtek először kezdeményező lépések. A munkásmozgalomhoz kapcsolódó szervezett munkások már az 1870-es évek elején megteremtették az önkéntes társuláson alapuló öngondoskodásukat, nyugdíjbiztosításukat. Az Általános Pénztár megpróbált kizárólagossá válni és valamennyi munkást a saját szervezetébe vonni, de nem járt sikerrel. Több kisebb-nagyobb ilyen jellegű egyesület működött. A legjelentősebb a Magyarországi Munkások Rokkant- és Nyugdíjgyesülete volt, amely az évtizedek során egyre kiterjedtebb és tekintélyesebb szervezetté fejlődött. Működésének első 25 évét részletesen ismerjük, mert az Egyesület a jubileum alkalmából felkérte Hipper Sándor főtitkár a történetének megírására. A főtitkár kiterjedt kutatómunka után egy több mint 200 oldalas könyvben állított emléket az alapítóknak és működtetőknek.¹

A Magyarországi Munkások Rokkant- és Nyugdíjgyesülete 1892. február 17-én alakult. Működését azonban csak 1893 márciusában tudta megkezdeni, mert alapszabályait a belügyminiszter 1893. január végén hagyta jóvá. Nyomdász és asztalosmunkások alakították és az első vezetősége is nagyrészt nyomdászokból állt. Elnökül viszont egy nagy tekintélyű munkaadót választottak, pákai Kölber Alajos kocsigyarost.²

Az Egyesület alapításának az előzménye az volt, hogy a Budapesti Asztalossegédek Önképző- és Betegsegélyező Pénztárának tagjai által alapított *Asztalos* című szaklap³ szerkesztőbizottsága 1890. november 23-ra a VIII. kerületi Belső Stáció utcában (Baross utca) lévő Schmitzberger-féle vendéglőbe munkásgyűlést hívott egybe. Ezen a munkásgyűlésen elhatározták a Nemzeti Demokrata Munkáspárt⁴ megalakítását, és Szintén József kezdeményezte a munkások nyugdíjbiztosításának megteremtését. A pártgyűlés ezt elfogadta és a pártprogram egyik pontjaként fölvetették. Ehhez az új munkáspárthoz sokan csatlakoztak, többek között az 1890. évi nyomdász bérmozgalom eredménytelensége miatt elégedetlen nyomdászok közül Darvas Adolf, Engel Tóbiás, Szikora Zoltán, Katits Antal és Pető Lipót, akik valamennyien szerepet játszottak a Magyarországi Munkások Rokkant- és Nyugdíjgye-

---

¹ HIPPER Sándor: *A Magyarországi Munkások Rokkant- és Nyugdíjgyesületének huszonöt éves története 1893–1918*. Kiadja a Magyarországi Munkások Rokkant- és Nyugdíjgyesülete. Budapest, 1918. 231.

² A Kölber kocsigyárat Kölber Alajos édesapja, idősebb Kölber Fülöp alapította, aki kocsijaival már az 1840-es évek kiállításain is sikert aratott. Külföldi kiállításokon is részt vett. Fiai, ifjabb Fülöp és Alajos, illetve unokája, Jenő fejlesztették tovább a gyárat, amely Magyarország első kocsigyára volt és kocsiszekrényeket épített.

³ Az *Asztalos* című szaklap 1891-ben indult.

⁴ Erről a pártról nem sokat tudunk. A Révai Lexikon szerint programjába az 1889. évi párizsi munkáskongresszus határozatai közül csak azokat vette föl, amelyek a magyar törvények keretein belül megvalósíthatóak voltak. A magyar munkásmozgalomban nem jutott komolyabb szerephez. 1900-ban szűnt meg, hivatalos hetilapjával, *A Mi Zászlónk*-kal együtt.

sületének megalapításában. Ők és még a későbbi vezetők közül Pethó Sándor, valamennyien a Franklin-Társulat nyomdájában voltak alkalmazva.⁵

Az egyesület alapszabályát Darvas Adolf⁶ dolgozta ki Szintén József tervezete alapján a rokkantsegélyezéssel foglalkozó bel- és külföldi nyomdászegyletek alapszabályainak a tanulmányozása után. 1892 januárjában egy öttagú küldöttséget menesztettek pákai Kölber Alajos kocsigyárhoz, hogy felkérjék a megalakítandó egyesület elnöki tisztségének az elfogadására, amelyet Kölber Alajos elvállalt és több évtizeden keresztül teljes szívvel el is látott. Sokszor nyúlt a saját pénztárcájába, hogy az egyesületet valamilyen költségét fedezze.

Az egyesület megalakítása „nagy és nehéz földadat volt”, mert a közvéleményben nagy volt vele szemben a bizalmatlanság. A munkások közül tömegesen voltak azon a véleményen, hogy a kölcsönösségen alapuló rokkantsegélyezést nem lehet megvalósítani és a munkások rokkant- és öregkori biztosítása állami feladat kell legyen. A munkaadók sem segítették egy ilyen egyesület megalakulását, a kormánynak pedig az volt az álláspontja, hogy a csekély heti tagdíjából az egyesület nem fogja tudni a segélyeket fizetni. Az alapító Szintén József is csak kényszerbiztosítás formájában látta megvalósíthatónak. Hátráltatta az egyesület megalakítását az is, hogy már létezett a Munkások Általános Betegsegélyező Pénztára kebelében egy ilyen jellegű egyesület, amelynek vidéken is voltak fiókjai. A Szociáldemokrata Párt is gyanakvással nézte az egyesület tevékenységét, mert az a Nemzeti Demokrata Munkáspárt égisze alatt alakult, és nem internacionalista alapon állt. Azt terjesztették az egyeletről, hogy a kapitalisták érdekeit szolgálja, ezért a szociáldemokrata munkások nem léptek be. Pedig kezdetben Kölber Alajoson kívül egyetlen gyáros sem adott az egyesületnek semmit, és valóban a munkások befizetéseiből tartották fenn az egyesületet, társadalmi munkában. *„A vezetőség számtalanszor hangoztatta, hogy a nemzeti demokrata munkáspárttól függetlenül működik, minden politikai, társadalmi irányzattól teljesen különváltan, egyedül célját szolgálja s bár a párt hivatalos lapjával, „A Mi Zászlónk”-kal, mely egyideig az egyesület hivatalosa is volt, megszüntetett minden összeköttetést és 1900-ban a párt is megszűnt, a bizalmatlanság csak nehezen csökkent.”*⁷

Az alakuló közgyűlést Katits Antal hívta össze 1892. augusztus 7-re, a Baross utca 47. szám alatti Schmitzberger-féle vendéglőbe. Megválasztották Kölber Alajost tb. elnöknek, és megválasztották a tisztkart, elnököt, alelnököt, titkárt, pénztárost, 5 ellenőrt és 24 tagú választmányt. Elnök Katits Antal, alelnök Engel Tóbiás, titkár Szikora Zol-

⁵ A Franklin Társulat Magyar Irodalmi Intézet és Könyvnyomda Rt. a Landerer és Heckenast Nyomda és Kiadóból alakult részvénytársasággá 1873-ban. Nagyüzem volt, amely a 19. és 20. század fordulóján már mintegy 300 szedőt alkalmazott a nyomdaüzemében. Kiadványai igényesek voltak. Megjelentetett könyvsorozatot, mint például a Gyulai Pál által alapított *Olcsó Könyvtár*, vagy a *Családi Könyvtár*, *Falusí Könyvtár*, *Jeles Írók Iskolai Tára*, stb. Több újságot és folyóiratot is adott ki, köztük a korszak nagyon kedvelt lapját, a *Vasárnapi Újságot*. A kiadó műfaja az igényes ismeretterjesztés volt. BARANYI Dóra: *A Franklin Nyomda százéves története*, Budapest, 1973. GÉCS Béla (szerk.): *Franklin Társulat – a legnagyobb magyar könyvkereskedő és nyomdai vállalat*, Magyar Grafika, 2008/ 1. szám, 58-59.

⁶ DARVAS Adolf (1857-1921)

⁷ HIPPER (1918): 9. 13.

tán, pénztáros Pető Lipót⁸, valamennyien nyomdászok. Az ellenőrök Kovács Lajos asztalos, Payerle József tímár, Schweiger Mór nyomdász, Szintén József egyházi, Walter Ernő nyomdász. A válaszmányba pedig asztalosokon és nyomdászokon kívül bronzműves, bádogos, tímár, szabó, kőműves, kocsigyártó, molnár, lakatos, és egy hivatalosolga került. A válaszmány az alakuló ülését a közgyűlés utáni napon tartotta ugyan-csak abban a vendéglőben. Jegyzőkké Pethő Sándort és Remsző Mátyást választották meg. Remsző Mátyás a Nemzeti Demokrata Munkáspárt jegyzője volt, az egyesület megalkotásának a körülményeit ő mondta el Hipper Sándornak, és ő szolgáltatta az anyagot is a kezdeti idők történetéhez. A beíratási díj addig 1 forint 50 krajcár volt, de mivel tagokat akartak toborozni a beíratási díjat 50 krajcárra leszállították. A válaszmány elhatározta propagálói körlevelek nyomtatását, és azt, hogy az alapszabályt majd elfogadás után nem csak magyar, hanem német nyelven is kiadják.

Az alapszabályt csak hosszú hónapok múltán fogadta el a belügyminiszter, mert a kormány lehetetlennek tartotta az egyesület céljainak a megvalósítását. Az alapszabályokat több biztosítótársaságnak adták ki bírálatra és véleményezésre, akik egyöntetűen úgy foglaltak állást, hogy az egyesület ilyen kicsi tagdíjak mellett nem fog tudni segítyeket és nyugdíjakat fizetni. Wekerle Sándor, mint pénzügyminiszter ezért visszaküldte az alapszabályokat jóváhagyás nélkül. Amikor az egyesület ismét felterjesztette, Jekelfalussy Lajos miniszteri tanácsos támogatta. Wekerle akkor azt kérte, hogy egy hasonló intézmény öt évi mérlegét mutassák be, hogy az életképességet igazolják. Egy háromtagú bizottság, Kölber Alajos, Katits Antal és Darvas Adolf mutatták be a miniszternek az akkor már mintegy 30 éve működő Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Segélyezőegyesületének öt évi mérlegét, amellyel igazolni tudták, hogy rokkantak és árvák rendszeres segélyezése kölcsönösség alapján igenis lehetséges. Katits Antal elnök 1893. február 12-én jelentette be a válaszmányi ülésen, ezúttal a Rökk Szilárd utca 23. szám alatti Becski-féle vendéglőben, hogy a belügyminiszter jóváhagyta az alapszabályokat. Elhatározták, hogy az egyesület célját ismertető felhívásokat küldenek szét a munkásokhoz, gyárosokhoz, ipartestületekhez, iparkamarákhoz és a lapszerkesztőségekhez. A válaszmány 200 ismeretterjesztő falitáblácskát és 10.000 magyar és német nyelvű körlevelet nyomtatott. A körleveleket a válaszmányi tagok osztották szét gyárakban és utcákon, a falitáblákat pedig gyárakban, műhelyekben és nyilvános helyeken függesztették ki.⁹

Az első tagok, 112-en, 1893. március 5-én iratkoztak be. Őket tekintették az egyesület alapító tagjainak. Kezdetől fogva tagkönyveket használtak. Az egyesület hivatalos helyiségét március közepétől áthelyezték a József körút 68. sz. alatti Ligeti-féle vendéglőbe. Itt voltak a befizetések is. A tagdíjakat a válaszmány tagjai szedték be, társadalmi munkában. A válaszmányi ülések megtartására viszont a vezetőség termet kért az Országos Iparegyesülettől, amely teljesítette a kérést, és csak „tisztoztatási pénzt” kért a helyiség után. A tisztoztatási pénzt a válaszmány tagjai adták össze 5-10 krajcáronként, egészen

---

⁸ Pető Lipót (1863-1927)

⁹ A lóvaspálya-társaság igazgatója, Haraszi Jelinek Henrik megengedte, hogy a táblákat egy hónapra kifüggeszék a társaság kocsijaiban. A MÁV központi műhelyfőnökség is hozzájárult a tábla kifüggesztéséhez. Megkeresték az iparfelügyelőket is, hogy ajánlják az egyesületet a munkaadók figyelmébe.

1898 áprilisáig. Akkortól már az egyesület viselte ezt az ülésenként 1 forintot jelentő díjat. Ez a helyiség az Új (később gr. Zichy Jenő) utcában volt.

Kölber Alajos az egyesület megalakulása után 1.000 forintos adományt tett az egyesület céljaira. Ez óriási jelentőségű volt az egyesület működése szempontjából, mert ebből fedezték a fölmerülő kiadásokat. A szükséges tárgyakat pedig a választmány tagjai adták az egyesületnek, szekrényt, perselyt, stb.

Az első havi bevétel 302 forint 18 krajcár volt, a kiadás 91 forint 73 krajcár, az egyesület vagyona tehát az első hónap után 210 forint 45 krajcár volt. A tagok száma 228. A választmány pénzbeli támogatást kért a székesfővárostól, de a főváros a kérelmet fedezet hiánya miatt elutasította. Évről évre portómentességet kértek a pénzügyminisztertől, de erre a kérésre rendre az a válasz érkezett, hogy a szabályok nem teszik lehetővé.

Az első fiók Óbudán alakult meg a hajógyári munkásokból, Albel Ince központi választmányi tag kezdeményezésére 1893 májusában. A 2. számú fiók még ugyanabban az évben Diósgyőrben alakult a gépgyárban. A gépgyár igazgatója azzal a feltétellel engedélyezte a fiók alakulását, hogy a fiók szigorúan ragaszkodni fog az alapszabályokhoz és politikával nem foglalkozik. Mivel a fiók alakítását éppen az a körülmény akadályozta a leginkább, hogy a munkaadók attól féltek, az egyesület politikai tevékenységet fog folytatni, a választmány 1893. júliusi ülésén kimondta, hogy *„az egyesület sem a Nemzeti Demokrata Munkáspárttal, sem más politikai párttal összeköttetésben nem áll, politikai mozgalmakban részt nem vesz, hanem kizárólag alapszabályszerű föladatát intézi minden politika kizárásával”*.¹⁰ Ezt a rendelkezést 1906-ban az alapszabályokba is fölvtették.

Az egyesület első működési évről szóló jelentését 800 példányban kinyomtatták. A hivatalos lapban közzétették a hátralékos tagok névsorát, azzal, hogy ha a tagdíjukat nem rendezik, törölni fogják őket az egyesületi tagok közül. 1898-ig azonban nem került sor tagok törlésére. Attól kezdve viszont rendszeresen törlték a hosszú ideje tagdíjhátralékban lévőköt. 1895 augusztusáig *A Mi Zászlónk* volt az egyesület hivatalos lapja, amely az újság fejlécében is föl volt tüntetve. Kölber Alajos többszörös előfizetéssel támogatta a lapot az egyesületi tudósítások közléséért. Az első év végén 624 tagja volt az egyesületnek.¹¹

Az egyesület az első rendes közgyűlését 1894. február 18-án tartotta meg a Váci utcában (akkor még Lipót utca), az új városháza nagytermében. Egészen 1911-ig ott tartották a közgyűléseiket, küldöttgyűléseiket. 1912 óta pedig a régi országházban, vagyis a Főherceg Sándor utcában (Bródy Sándor utca).

Az egyesület céljai: a.) a tagoknak *„nyugdíjsegéllyel való ellátása”*; b.) a rokkanttá vált tagok segélyezése; c.) a tagok özvegyeinek és árváinak segélyezése; d.) végkielégítések nyújtása; e.) haláleseti segélyek nyújtása. A kiadásokat a tagok beíratási és tagsági díjaiból fedezték.

Nyugdíjsegélyre az volt jogosult, aki 40 évig tag volt és a járulékait végig befizette. A nyugdíj összege az I. osztályban heti 6, a II. osztályban heti 7, a III. osztály-

¹⁰ HIPPER (1918): 28.

¹¹ Uo. 26. 29.

ban heti 8.50 forint volt. A tagsági díj az osztályokban heti 10, 12, illetve 15 krajcár. A beíratási díj egységesen 1 forint 50 krajcár volt.

Az egyletnek minden 14. életévét betöltött munkaképes egyén tagja lehetett beleértve a nőket is, „*aki valamely szellemi vagy testi munkával járó, keresetforrással szolgáló foglalkozást hivatásszerűen űzött, továbbá a saját háziteendőiket űző nők*”.

A kezdet nem volt egyszerű, pedig 1894-ben is többféle módon próbáltak tagokat toborozni. Körleveleket intéztek az egyházfőkhöz, a főrendekhez, képviselőkhöz, hogy a saját körükben hívják föl a nép figyelmét az egyesületre. Gyűléseket szerveztek gyárakban, vagy egyes szakmáknál, mint például a kéményseprőknél. Minden rendezvényük eredményezett újabb tagokat. A MÁV Gépgyárban tartott agitációs értekezleten például 69-en iratkoztak be. Kérték a Budapesti Kerületi Betegsegélyezőpénztár igazgatóságát, hogy a pénzbeszedői tagokat gyűjthessenek az egyletnek, amelyet a pénztár igazgatósága engedélyezett. Egyszer még egy ügynököt is alkalmaztak, de csak fél évig működött, és csak 119 tagot szerzett az egyletnek. (A kereskedelmi miniszter 1899-ben egyébként is megtiltotta, hogy jótékonyági egyletek ügynököket alkalmazzanak.) 1897-ben már román nyelvű alapszabályt is nyomtattak. És változatlanul minden évben kinyomtatták az egyesület mérlegét, egyre nagyobb példányszámban. Már 1894-ben Kölber tb. elnök javaslatára az egyleti vagyont folyószámlán helyezték el, a Hazai Bankban. Később, ahogy a vagyon gyarapodott, már nem csak egy bankban volt elhelyezve a pénz, hanem több pénztárban, például a Pesti Hazai Takarékpénztárban.

1895-ben lépett be az első pártoló tag, Pfenning József. Attól kezdve magánszemélyek, például országgyűlési képviselők (Pichler Győző és Vészi József), üzleti vállalkozások (például a Közúti Vaspályatársaság)¹², városok, sőt megyék is beléptek pártoló tagokként. 1896-ban alkalmazni kellett egy szakkönyvelőt, mert az egylet már annyira kiterjedt volt, hogy a titkár és a pénztáros nem tudták ellátni a könyvelési feladatokat. Majd adományokat is kezdett kapni az egylet. Előbb Budapest Székesfőváros adott 100 forintot, és ettől kezdve 1905-ig minden évben hozzájárult az egylet működéséhez 100-100 forinttal. 1897-ben a Hazai Bank is adott 50 forintot. Az alapító tagok száma is gyarapodott, mert jelentősebb összeggel a későbbi években is lehetett alapító tagként belépni. 1898-ban például alapító tagként lépett be gr. Csáky Károly esztergomi püspök és dr. Schreyer Jakab kereskedelmi csarnoki titkár, a következő évben Zsolnai Vilmos gyáros, a pécsi fiók védnöke, 1900-ban dr. Prohászka Ottokár püspök, 1901-ben a Szegedi kenderfonógyár r.-t. Sopron volt az első város, amely alapító tagul belépett, 1905-ben 200 K-val. A következő évben lett alapító tag többek között a debreceni Kereskedelmi és Iparkamara és a Törley pezsgógyár.

Az ország egész területén hoztak létre fiókokat és a gyárakban önálló tagcsoportokat is alakítottak. A budapesti gyárak nagy része már az alapításkor saját maga íratta be a munkásait az egyletbe, és voltak gyárak, amelyek a járulékot is befizették a munkások után.

---

¹² A Közúti Vaspályatársaság igazgatója, Haraszti Jelinek Henrik (1853-1919) sokat foglalkozott a munkások szociális helyzetével. Elnöke volt a Budapesti Kerületi Betegsegélyező Pénztárnak, és ebben a minőségében ő elnökölt a hazai kerületi betegsegélyező pénztárak 1894-ben tartott országos értekezletén is. 1890-ben írt egy tanulmányt *A munkaszünnnapokról* címmel. SZINNYEI József: *Magyar Írók Tára*.

Időről időre különböző sajtóorgánumokban támadások érték az egyletet. 1895-ben az egylet addigi hivatalos lapjában, *A Mi Zászlónk*-ban jelent meg egy támadó cikk. Erre még abban az újságban válaszoltak, majd Szikora Zoltán titkár lemondott, miután a választmány összeegyeztethetetlennek tartotta, amit addig nem, hogy ugyanaz a személy legyen az egylet titkára és a hivatalos újság szerkesztője. Az újság kivette a fejlécéből, hogy az egylet hivatalos újságja. A titkári teendőkkkel pedig Pethő Sándor választmányi tagot bízta meg a Magyarországi Munkások Rokkant- és Nyugdíjgyesülete.

1897 februárjában Pethő Sándor titkár 60 forintot, Pető Lipót pénztáros pedig 100 forint tiszteletdíjat kapott az egyesülettől. Az egylet ekkor fizetett először az alkalmazottainak, akik addig kizárólag társadalmi munkában dolgoztak, a saját állásuk mellett, munkaidő után.¹³ 1901-ben szervezte meg az Egyesület a hivatalát és először akkor alkalmazott állandó hivatalnokokat, és pedig Pethő Sándor titkárt és Pető Lipót pénztárost. A titkárnak évi 2.000 korona, a pénztárosnak évi 1.200 K fizetést és 400-400 K lakbért szavazott meg a közgyűlés. A könyvelési munkák végzésére könyvelőt alkalmaztak 600 K évi tiszteletdíjért. A pénztáros hiába volt az egylet régi embere, mégis 1.000 K óvadékot kellett letétbe helyeznie. Az egyleti helyiséget Jeszenszky János tag takarította, kezdetben azért, mert ingyen lakhatott benne, később valamelyes díjazást is kapott. Az egylet a József körút 68. számú házban bérelt egy háromszobás földszinti lakást évi 932 koronáért. Az egyleti helyiség addig is abban a házban, a Ligeti-féle vendéglőben volt. A bérelt lakás két szobájából üléstermet alakítottak, bevezették a világítást, a szükséges iroda berendezést pedig Blanár János asztalossal csináltatták meg, aki maga is tagja volt az Egyesületnek, sőt később ellenőre lett.¹⁴ Kezdetben egy vaskazettát használtak a készpénz elhelyezésére, később beszerettek egy páncélszekrényt. A hivatalnokok alkalmazására Darvas Adolf kezdeményezésére szolgálati szabályzatot dolgoztak ki. 1901. május 1-én költöztek be az új irodába. A hivatalos órák 8-13 és 15-18 óráig voltak. A hivatalos órák alatt a tagok bármikor befizethették a tagdíjakat. A választmány a beköltözés után hivatalosan köszönetet mondott az Országos Ipar-egyesületnek, amiért éveken át helyiséget biztosított a választmányi ülésekhez, és Ligeti Imre vendéglősnek, aki a befizetés céljaira biztosította addig a helyiséget.¹⁵

1898 áprilisában 1.115 tagot töröltek a létszámból, mert nem fizették a tagsági díjakat. Így az Egyesület tagjainak száma 5.054 főre apadt le. Ettől kezdve az egylet taglétszámának gyarapítása érdekében az egyleti helyiségekben táblát függesztettek ki a taglétszámra és a vagyona vonatkozó adatokkal.¹⁶ 1898-ban a vagyona már meghaladta az 50.000 forintot.

Az egylet Erzsébet királyné halálakor feliratban nyilvánított részvétet Ferenc Józsefnek. A Baross-szobor leleplezésén egy 25 tagú küldöttség képviselte az egyesületet. A kereskedelmi miniszter kívánságára tagokat delegáltak az Országos Ipartanácsba, és az egylet pártoló tagként belépett a Budapesti Önkén-

¹³ HIPPER (1918): 35.

¹⁴ A berendezés 1890 koronába került.

¹⁵ HIPPER (1918): 44-45.

¹⁶ Uo. 36.

tes Mentőegyesületbe évi 3 forint tagdíjjal.

1899-ben 13 fiók alakult a 28-tól a 40-es számig, többek között Pécssett, Aradon, Selmecbányán, Debrecenben és Kispesten. A tagok száma Horvátországban is nagyon megnőtt, ezért az egyesület vezetése fiókot szándékozott ott is alapítani. A horvát-szlávon miniszterhez és közvetítésével a bánhoz fordultak, aki azonban azt a választ adta, hogy az egyesület tagokat gyűjthet Horvátország területén, de fiókot az 1852. évi császári pátenst értelmében nem alakíthat. Így az egyesület fiókok helyett befizető helyeket alakított a magyar államvasutak területén, Zágrábban, Vinkovcén, Bródon és Eszéken.¹⁷

Ahogy az egyesület terebélyesedett a jegyzőkönyvek sokszorosítása egyre nagyobb nehézségbe ütközött. 1899 júliusától évente 300 példányban kinyomtatták a jegyzőkönyveket a fiókok részére, mert nyomdai úton előállítani egyszerűbb volt, mint levonatokat készíteni róla sokszorosítógépen. Az egyesület tulajdonát képező ingóságokról leltárt készítettek, hogy azokat a mérlegben vagyonként feltüntessék. A vagyon átlépte a 100.000 forintot.¹⁸

Az Egyesület a vagyont próbálta gyarapítani azzal is, hogy a központjában közúti és vasúti jegyek árusításával foglalkoztak, amiből havi 40 korona¹⁹ bevételre tettek szert. 1901-ben egyleti címkés gyufa gyártását rendelték meg a temesvári gyújtógyártól, amivel az egyesület nevének a terjesztését akarták szolgálni és külön segélyezési alap létrehozását tervezték a gyár által nyújtandó százalékából. A gyufásdoboz felirata „Segítség-gyújtó, 5% a Magyarországi Munkások Rokkant- és Nyugdíjgyulete javára” lett. A Segítség-gyújtót sokan vásárolták. Gyártását az első világháború kitörése után alapanyag hiányában a gyár kénytelen volt beszüntetni. A Segítség-gyújtóból származó jövedelmet külön kezelték, a 10 éven belül meghalt tagok árvákkal hátramaradt özvegyeinek a segélyezésére fordították.

1901-től kiadtak egy magyar-német nyelvű hivatalos lapot *Hivatalos Értesítő* címmel a hivatalos közlemények, felszólítások, kimutatások közlésére. A lap megindítása megkönnyítette a fiókokkal való érintkezést és propagálta az egyleti eszmét. Vendéglőkben és kávéházakban is hozzáférhetővé tették. A felelős szerkesztő Pethő Sándor titkár, a német részé pedig Pető Lipót pénztáros. Kölber Alajos 25 példányra előfizetett, hogy segítse az induló újságot.

Kérelmek alapján napirendre került a romániai és az amerikai magyarok felvétele az egyesületbe. 1901-ben döntött a választmány arról, hogy a romániai magyarok fölvételét engedélyezi, az Amerikában, illetve más külföldi államokban élő magyarok felvételét azonban nem. A kivándorolt tagok tagsági jogait is megszüntetnek nyilvánították. Ezt a határozatot sokan sérelmezték, míg végül 1905-ben határon kívül helyezték, és az óbudai fiók indítványára elhatározták az amerikai magyarok fölvételét is. A belügyminiszter ehhez a határozathoz csak azzal a feltétellel

---

¹⁷ Uo. 38.

¹⁸ Uo. 39. 1899-ben az Egyesület elnöke, Katits Antal két kitüntetésben is részesült: az Országos Iparegyesület ezüst éremmel tüntette ki a Franklin Társulat nyomdájában eltöltött 25 évi munkájáért, a királytól pedig megkapta a koronás ezüst érdemkeresztet.

¹⁹ 1900. január 1-én lépett életbe a koronaértékszámítás. Attól kezdve az Egyesület is korona értékben adta meg az adatait, végezte a számadásait.

járult hozzá, ha a kivándoroltak fönntartják a honosságukat és a rokkantság megá-
laptatása Magyarországon fog történni. Bár szabályba foglalták, hogy a segélyt csak
Magyarországon lehet élvezni, ennek ellenére külföldre is kifizették.

1902-ben Körber Alajos javaslatára a közgyűlés döntött arról, hogy a készpénzt ál-
lami értékpapírokba fektetik. A vezetőség 400.000 K n. é. 4%-os koronajáradékkötvényt
391.800 K vételáron be is szerzett. A kötvényeket a Hazai Bankban őrizték.²⁰ A tagok
száma abban az évben átlépte a 20.000-ret, a vagyon pedig meghaladta a 600.000 K-
át.²¹ Az egyesület a 10 éves fennállása alkalmából ünnepséget szervezett és az ünnepi al-
kalmra megfestette Kölber elnök arcképét az egyesületi helyiség számára. Az aradi fiók
pedig egy Kölber-Katits kelyhet készíttetett és Katits elnök életnagyságú képét a köz-
ponti iroda számára, Kölber és Katits arcképét pedig a fiók számára, amelyet társasva-
csora keretében lepleztek le. A központi választmányi tagoknak egyesületi jelvényt készít-
tettek, amely két egymásbafont kezecskét ábrázolt.

A választmány 1903-ban a kormányhoz fordult állandó támogatás érdekében,
de Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter elutasította a kérésüket. Az el-
utasítást azzal indokolta, hogy törekvéseiket támogatja, de az országban még több
ilyen jellegű segélyegyesület működik és akkor az összes többi is segélyért fordulhatna
a kormányhoz, amelyre nincs fedezet. A munkásoknak az egyesületnél való biztosítá-
sának a kötelezővé tételét szintén elutasította, mert *„mindaddig, míg a betegség-
egyesületi törvény tervezett revíziója meg nem történik és a balesetbiztosítás kérdése
meg nem oldatik, illetőleg ezeknek az intézményeknek sikeres működése nem lesz
biztosítva, ezen legmesszebb menő harmadik szociális biztosítási ág törvényhozási
rendezését nem vehetem tervbe”*.²²

1903-ban eltelt az alapítás óta az első 10 év, és megkezdődött a segélyezés. A
segélyezés beindulása tovább növelte az egyesület iránti bizalmat és a belépési ked-
vet. A választmány dr. Ertl Géza és dr. Klein Samu orvosokat bízta meg a rokkantje-
lentkező tagok vizsgálatával. Az első rokkantfelvételre az 1903. március 22-ei ülés-
en került sor, ahol 4 tagot vettek rokkantállományba. A választmány kimondta,
hogy a segély annak az ülésnek a napjától jár, amikor a rokkantállományba felvé-
telt kimondták. Az árvasegélyt pedig a tag elhalálozását követő héttől kellett folyó-
sítani. Előírták azt is, hogy a rokkantsegélyt tartozás fejében nem lehet lefoglalni.²³

Az adminisztrációs munka állandóan nőtt és az egyesületi helyiség is kicsinek bizo-
nyult, ezért ugyanannak a háznak az első emeletén kibéreltek egy nagyobb lakást
évi 1.200 K bérért. A hivatal bérlakásokban való elhelyezése azonban nem volt cél-
szerű, mert a lakásokat át kellett alakítani iroda céljára, és ki voltak téve annak,
hogy a tulajdonos felmondja a bérletet. 1903-ban a közgyűlés döntött arról, hogy
az egyesület számára saját házat vásárolnak.²⁴

²⁰ HIPPER (1918): 50.

²¹ Uo. 51.

²² Hieronymi Károly kereskedelmi miniszter válasza, Uo. 53.

²³ HIPPER (1918): 55.

²⁴ Uo. 56. 1903 tavaszán kerekítve 22.000 tagja volt az egyesületnek. 72 fiók, 3 befizetőhely és 35 tagcsoport működött a keretén belül. A vagyona meghaladta a 790.000 koronát.

1903. április 26-án ünnepelte az egyesület a 10 éves fennállását díszközgyűlés keretében. Ugyanaznap délután pedig a rendes évi közgyűlést tartotta meg Budapesten az újjáruháza dísztermében. A díszközgyűlésen nagyon sokan vettek részt, de nem jöttek el a meghívott társadalmi személyiségek és egyházi vezetők. Ezen a rendezvényen leplezték le a Kölber és Katits elnökökről készült olajfestményeket és adta át az aradi fiók küldöttsége a Kölber-Katits ezüstkelyhet. A napot egy 200 személyes társasvacsorával zárták a Molnár utcában, a Katholikus körben.

Hipper Sándor tisztelettel adózott az alapítóknak és azoknak, akik az első 10 évben eredményesen működtették az egyesületet: *„Aki végigolvassa az egyesület munkásságának első évtizedét, nem tagadhatja meg elismerését az egyszerű munkások soraiból kikerült alapítóknak s utódaiknak, akik önzetlen apostolkodásukkal az eszme életképességébe vetett hitet ébren tudták tartani és képesek voltak meggyőzni az egyébként sokban egyoldalú gondolkodású embereket arról, hogy egy ilyen kölcsönösségen alapuló segélyezőegylet csak hosszabb várakozási idő letelte után kezdheti meg a segélyezést.”*²⁵

Az 1903. áprilisi közgyűlés után a választmány „Házépítési bizottságot” küldött ki. Kauser Gyula építész kérték föl a tervek elkészítésére. Az építész már a júniusi ülésre el is készítette a tervrajzokat. A bizottság megvette a József u. 23. szám alatti 378 négyszögöles telket, rajta egy földszintes házzal 140.000 K-ért. Aztán felmondtak a ház lakóinak és szerződést kötöttek egy háromemeletes, középületi jelleggel bíró ház fölépítésére. A kivitelező is az építész lett. 1904. márciusában kapta meg az egyesület az építési engedélyt a főváros mérnöki hivatalától. A Fővárosi Közmunkák Tanácsa is jóváhagyta a terveket. A telken lévő házat lebontották, az építőanyagot értékesítették, és 1904 júniusában megkezdődött a kivitelezés.²⁶ A választmány kérte az ingatlan átírási díjának az elengedését a kereskedelmi és pénzügyminisztertől, aki az átírási díj felét, 3.010 K-át el is engedett. A székesfőváros számvevősege is elengedte a fővárosnak járó 1.403,30 K átírási díjat. Az építési díj elengedését is kérték, ezt azonban a főváros elvből megtagadta, de az összeget, 2.096, 87 K-t segély címen megszavazta az egyesületnek.²⁷ Vagyis az egyesület működését mind a kormány, mind a főváros támogatta. A házavatára 1905 júliusában került sor, a ház udvarán, társasvacsora keretében, több mint 300 résztvevővel.

1904-ben a törzsvagygon elérte az 1 millió K-át. Ennek öröme december 12-én társasvacsorát rendeztek a Molnár utcai Katholikus körben. Ebből az alkalomból leplezték le Szintén József arcképét, amelyet a központi választmány az egyesület számára megfestetett. Miután az egyesület olyan nagyságúvá fejlődött, hogy társadalmi funkciót viselő vezetővel már nem lehetett irányítani, az elnöki tiszt helyett az operatív feladatok vezetésére megalapították az igazgatói állást. Az első igazgatónak Katits Antal addigi elnököt választották meg. Létrehozták az ellenőri állást is, Blanár János addigi ellenőrzőbizottsági elnököt megválasztották ellenőrnek.²⁸ A választmány az

---

²⁵ Uo. 60.

²⁶ Uo. 61. Az egyesület bérházának a fotója ezen az oldalon van.

²⁷ HIPPER (1918): 61-62.

²⁸ Uo. 69.

egylet képviseleti jogát és mindazokat a jogokat, amelyeket korábban az elnök gyakorolt, az igazgatóra ruházta. Abban az évben a fiókok száma átlépte a 100-at. Az 1901-ben írt szolgálati szabályzatot átdolgozták, és beledolgozták az orvosoknak szóló rendelkezéseket is. Az 1903. évi jelentést már szlovákul is kinyomtatták, és az alapszabályokat szerb és horvát nyelven is kiadták.²⁹

Az 1906. április 22-ei küldöttgyűlésen – mert ahogy nőtt az egylet, a közgyűlési rendszerről át kellett térni a küldött rendszerre – Kölber elnököt örökös tb. elnök címmel tüntették ki, mert ő maga kérte az elnöki állás megszüntetését, amely véleménye szerint az igazgatói állás megszervezésével feleslegessé vált. Az elnöki állást valóban megszüntették és az alapszabályokat több ponton módosították.

1906 volt az első olyan év, amikor 10.000-nél több, 13.250 új tag jelentkezett be az egyesületbe. Júniusban a vagyon már meghaladta a kétmilliót.³⁰ A koalíciós kormány tervbe vette a rokkant- és öregségi biztosítás megteremtését, ezért a választmány kérvénnyel fordult a kormányhoz, hogy a törvénytervezet megalkotásánál ne feledkezzen meg az egyesületről. A kérvényt Kossuth Ferenc kereskedelmi miniszternek adták át, másolatban pedig megküldték az összes fióknak, hogy juttassák el a kerületük országgyűlési képviselőjéhez, kérve a támogatását. 1910-ben iratkoztak be a legtöbben: 34.677-en, és a legtöbb fiók is abban az évben alakult, 73 egy év alatt, a 292-364. számúak.³¹

1907-ben is kérelemmel fordultak a kormányhoz az egylet anyagi támogatása érdekében, és abban az évben először sikerrel. A kérvényt Wekerle Sándor miniszterelnöknek és Szerényi József államtitkárnak adták át. A küldöttséget három országgyűlési képviselő, dr. Gieszwein Sándor, dr. Keszits Antal és dr. Ballagi Aladár vezették. Kossuth Ferenc kereskedelmi miniszter három évre évi 5000 K államsegélyt engedélyezett az egyletnek.³² 1910-ben Kossuth Ferenc újabb 3 évre engedélyezte az évi 5000 K támogatást, és ezúttal sem teljesítette azt a kérésüket, hogy annyi állami segélyt kapjanak, amelyből az adminisztratív kiadásait fedezni tudják. Ennek hatására 1911-ben az egylet hathatósabb állami támogatást szeretett volna elérni. Kérvényüket Darvas Adolf adta át Tisza Istvánnak, mint országgyűlési képviselőnek, azt kérve, hogy a képviselőházban nyújtsa be. Tisza ezt meg is tette.

Gróf Batthyány Tivadar országgyűlési képviselő tiszteletbeli tagja volt az egyletnek. 1911-ben a kereskedelemügyi tárca költségvetésének a tárgyalásakor támogatást kért az egylet számára. A következőket mondta: „...*Ajánlom a t. miniszter úr figyelmébe egy meglévő ilyen aggkori biztosítással foglalkozó intézményünket, amelynek hivatalos közlönyéből csak a következő adatokat bátorkodom felolvasni:*

---

²⁹ Időnként a fiókok ezért-azért békétlenkedtek. Megtámadták a központi választmányt az egyleti székház építése miatt, viszálykodtak személyi kérdések miatt, volt ahol zajos közgyűléseket tartottak, mint például Pozsonyban, ahol teljes volt a zavar. Ezzel a fiókkal egyébként is sok baja volt a központi vezetésnek, mert a Pozsonyi fiók a központi választmány minden jelentősebb döntését kifogásolta, így a tisztviselők alkalmazását, az igazgatói és ellenőri állás létesítését, a kezelési díj felemelését, amelyet korábban ez a fiók is követelt, és az egyleti ház tervezési díjának a nagyságát.

³⁰ HIPPER (1918): 82-83.

³¹ Uo. 101.

³² Kossuth Ferenc levelének szövegét közli: HIPPER (1918): 87.

Fennáll Magyarországon egy Magyarországi Munkások Rokkant- és Nyugdíj-egylete. Ennek az egyletnek 140,000 tagja van. Aggkori nyugdíjjal lát el munkaképtelenné vált munkásokat, segíyezi a munkások özvegyeit és árváit. Ez az egyesület tisztán önerejéből odáig vitte, hogy ma már, a december 1-i kimutatás szerint, 8 millió megtakarított vagyona van.

Ez az egyesület, amely a legszegényebb emberek szervezete, 1903 március óta 1.600,000 koronát fizetett ki tagjainak rokkantségély, nyugdíj, özvegyi segély és árvák segélyezése címén. Ez az egyesület t. képviselőház, nem tudom, paródiából vagy naivitásból-e, kiírja lapja élére, hogy „állami támogatás évi 5000 korona”.

Hát, bocsánatot kérek, amikor egy ilyen nagyobbszabású intézménynek, amely 140,000 tagot számlál és amelynek Magyarországon 420 vidéki fiókja van és amely igazán a képzelhető legkorrektebbül vezetetik, szociális működését a magyar állam csak annyira értékeli, hogy évi 5000, mondd ötezer koronával támogatja azt az intézményt, akkor ne méltóztassék tőlem rossz néven venni, ha azt mondom, hogy igazán elérkezett a legvégső ideje annak, hogy olyan parlamentet kívánjunk, amely a néptömegeknek, a mezőgazdasági és ipari munkásoknak, szóval a kisexisztenciáknak javával 5000 koronánál egy kissé nagyobb mértékben fog törődni.”³³

A kérvényi bizottság foglalkozott az egylet kérvényével, és kiadták a kereskedelmi miniszternek. Végül a több képviselőtől jött támogatásnak volt hatása annyiban, hogy a kereskedelmi miniszter a támogatás összegét évi 7.000 K-ra emelte 1912-től.³⁴ A központi választmány azonban a küldöttgyűlés felhatalmazása alapján újabb kérvénnyel fordult az országgyűléshez, és az államsegélynek évi 100.000 K-ra való felemelését kérte. A kérvényt az egyesület felkérésére dr. Hegedűs Lóránt és dr. Ilosvay Lajos országgyűlési képviselők nyújtották be 1912. december 3-án. Dr. Hegedűs Kálmán országgyűlési képviselő, a munkásügyi bizottság előadója pedig a költségvetés tárgyalásakor a kereskedelmi miniszter jóindulatába ajánlotta az egylet kérését. Végül a kereskedelmi miniszter 10.000 K-ra emelte az évi államsegélyt.³⁵

1911. február 22-ei és 23-ai számaiban a *Népszava* megtámadta az egyletet, kétségbe vonta teljesítőképességét és követelte, hogy végeztessen az egylet vezetősége matematikai számításokat, s ha ezek alapján kitűnnék, hogy a bevételek nem elegendők, akkor minél előbb emelje föl a tagdíjakat. Ezeknek a cikkeknek a tartalmát átvette a szociáldemokrata párt német nyelvű lapja, a *Volkstimme* és két német nyelvű lap, a *Radikal* és a *Volksfreund*. Az egylet vezetősége válaszolt a cikkekre. Ilyen jellegű támadások korábban is érték már az egyletet magánszemélyek részéről, sőt néhány saját fiókja is kezdeményezte már a teljesítőképesség vizsgálatát. Ezután a Magántisztviselők Országos Szövetsége támadta meg az egyletet és vizsgálatot kért ellene a VIII. kerületi előjáróságon, de a lefolytatott vizsgálat mindent rendben talált. A Magántisztviselők Országos Szövetségének ugyanis voltak olyan tagjai, akik az egyletnek is tagjai voltak, a Szövetség az ő „nevükben és érdekükben” kezdeményezte a vizsgálatot.³⁶

³³ Batthyány Tivadar beszédét idézi HIPPER (1918): 108.

³⁴ Uo. 121.

³⁵ HIPPER (1918): 122.

³⁶ Uo. 112. Azokban az években az egylet vezetésének gyakran kellett megcáfolnia az életképtelen-

1911 júniusáig a segélyeket a fiókok útján fizették ki, de ez nem vált be, mert több fióknál nem folyt be akkora összeg, amennyit ki kellett utalnia. Megtörtént, hogy magánszemélytől kértek kölcsönt, hogy fizetni tudjanak. Ennek a helyzetnek a megszüntetése érdekében a választmány úgy határozott, hogy attól kezdve a segélyeket a postatakarékpénztár útján fizetik ki, és csak a segélyezett vagy a gondnok, illetve gyám vehette föl az összeget.

1912-ben alapszabály módosításra készültek. A nyilvántartó rendszer átalakításán is dolgoztak, annak érdekében, hogy az elhunyt vagy törölt tagok lapjait ki lehessen venni a rendszerből. Addig a tagok törzslapjait 500-anként könyvekbe kötötték, amelyből nem tudtak lapokat kivenni. Ekkor feltalálták a „repülő-lap rendszert”, amely azt jelentette, hogy két vaspántból és két csavarból álló iratrendezőket kezdtek használni, amelyből a már szükségtelen törzslapokat ki lehetett venni. Illetve nem törzsszámok szerint folytatólag, hanem fiókonként tartották együtt az anyagot, ami nagyban megkönnyítette a könyvelést. A tagok nyilvántartásánál bevezették még, hogy a férfi és a női tagok nyilvántartási lapjai egymástól elütő színű papíron voltak, így ugyanis sokkal könnyebb volt statisztikát készíteni. Erre a rendszerre való áttérés azonban óriási adminisztrációs munkát jelentett, mert 150.000 tag törzslapját kellett repülő- és nyilvántartási lapokra átírni. És közben még azon a statisztikán is dolgoztak, amelyre a támadások után elszánták magukat. A műegyetem rektora dr. Goldziher Károly műegyetemi tanárt, matematikust ajánlotta, hogy az egyesület teljesítőképességét ki tudják mutatni.³⁷

Az alapszabályok módosítására végül is 1913-ban került sor, méghozzá azoknak a számításoknak az alapján, amelyeket dr. Goldziher Károly végzett és ő maga ismertett a választmány 1913. áprilisi ülésén. Goldziher elmondta, hogy ehhez az egyesülethez hasonló intézmény sem Magyarországon, sem külföldön nincs, ezért a számításokat teljesen eredeti kiindulási pontból kellett elvégeznie, bázis hiányában. Következtetéseiben a tagdíjak felemelését vagy a segélyek leszállítását javasolta, mert semmilyen egyesület nem nyújtja a tagjainak 10 év várakozási idő után a nyugdíjösszeg 70%-át, inkább csak a 40-et. Emiatt a rendszer miatt van, hogy az egyesület tagjai nem a későbbi nyugdíjat vagy magasabb segélyt szeretnék igénybe venni, hanem már a 10 év letelte után a 70%-ot. Javasolta még korhatár felállítását a belépésnél, és a hátralevő tagok alapszabályszerű, szigorú kezelését. Az egyesület ugyanis velük szemben na-

---

ségről terjedő híreszteléseket. A *Szentesi Lap* 1910. augusztus 21-ei száma közölte, hogy a Magyarországi Munkások Rokkant- és Nyugdíjgyeülete részéről Katits Antal igazgató és Pethő Sándor főtitkár tudatják: „Ez egyesület vezetősége kéri is a tagokat és a közönséget, hogy azt semmiféle más egyesülettel össze ne tévesszék, mert a Magyarországi Munkások Rokkant- és Nyugdíjgyeülete életképessége minden kétségen felül áll s a központi vezetőség egyáltalában nem is tervez semmiféle alapszabály módosítást s azt nem is tehetné másként csakis az összes fiókpénztárak és tagok tudomása és beleegyezésével nem pedig suttymban.

Ez egyesületben különben az idén eddig már 25153 új tag lépett be s a tagok száma ma 119 ezren felül van. Az idén a vagyon 900 ezer koronával emelkedett s most a 6 milliót felül haladta. A rokkantak száma 836, az árváké 232. Ezeknek eddig 900 ezer korona segélyt fizetett ki az egyesület. Az idén 55 új fiókpénztára létesült, s most 346 van az országban.”

³⁷ HIPPER (1918): 119.

gyon elnőzően viselkedett. Javasolta a rokkantság megállapításánál a szempontok megszorítását. A tagdíjaknak a hatszorosára való felemelését javasolta, de arra is felhívta a figyelmet, hogy az államnak messzemenő kötelességei vannak az egylettel szemben, ezért lényegesen magasabb államsegély elérése a cél.³⁸

Az alapszabály módosítás első tervezetét Hipper Sándor titkár, a könyv szerzője készítette, így igen bőséges információkkal rendelkezik a változtatásról. Szabályozták a tagfelvételre vonatkozó addig hiányos rendelkezéseket. Kimondták, hogy az egyletet csak a székhelyén lehet perelni és kötelezővé tették a tagoknak a választott bíróság intézményét, ezzel mind az egylet, mind a tagok olcsóbb és gyorsabb eljáráshoz jutottak. Szigorították az egyesületbe való felvétel szabályait, a végkielégítéseket, és attól kezdve külföldre nem utalványoztak sem rokkant-, sem árva-segélyt. A tagdíjakat azonban csak minimális mértékben, 10 fillérrel emelték. Az alapszabályokat végül az 1913. decemberi küldöttgyűlés módosította. Viharos ülés volt, nehezen fogadtak el bizonyos módosításokat, és néhány fiók még utólag sem akarta tudomásul venni a változásokat. A viták 1914-re is áthúzódtak.³⁹

A háború kitörése sok vonatkozásban érintette az egyletet. Néhány fiók a különalapból a bevonult családrait akarta segíyezni vagy a Vöröskereszt céljára szavazott meg kisebb-nagyobb összeget. Ezek alapszabályellenes döntések voltak, amelyek a központ nem engedélyezett. Számos fiók vezetőségi tagjai bevonultak és nem volt idejük a „kezelési felszerelést” beküldeni. Több fiók nem számolt el a bevételekkel. 32 fiók pedig nem tartott befizetéseket. Aztán a hadi események miatt Máramaros, Sáros, Bereg, Beszterce-Naszód és Szatmármegyében sok fiók kénytelen volt fölfüggeszteni a működését. Az eperjesi fiók elnöke a különalapot Pestre hozta és a központban helyezte el. Később ezek a fiókok is ismét megkezdhették működésüket. A bányavidékeken működő fiókok tagjai pedig katonai fennhatóság alá kerültek, és a választmányi üléseiket is csak katonai felügyelet alatt tarthatták meg.

A központi választmány az 1914. júliusi ülésén 1 millió korona névértékű 4%-os koronajáradékkötvény beszerzését határozta el és ezt az összeget közvetlenül a kormánynak ajánlotta föl, hogy „*ezzel a magyar munkásság is megmutassa az állam iránti szeretetét és ragaszkodását, amikor az válságos időket él át*”.⁴⁰ Küldöttséget menesztettek Tisza István miniszterelnökhöz, aki a Munkapárt pártközi helyiségében fogadta őket, mintegy 200-250 párttag jelenlétében. Tisza elismerő szavakkal vette tudomásul az egylet felajánlását.⁴¹ Az értékpapírokat a Postatakarék-pénztár útján szerezték be, és ott is őrizték „*Tettekkel szeresd a hazát*” jelige alatt, az egylet tulajdonaként, díjmentesen. Az I. hadikölcsönjegyzés alkalmával pedig 9 pénzügyintézetnél 1 millió 50.000 K névértékű 6%-os kötvényt jegyeztetett az egylet.⁴²

---

³⁸ Uo. 136.

³⁹ Uo. 136-145. Az alapszabály módosítás egész történetét leírja.

⁴⁰ HIPPER (1918): 150.

⁴¹ Tisza István választát közli: BARABÁSI KUN József - ILLÉS Gábor - MARUZSA Zoltán (szerk.): *Gróf Tisza István beszédei*. Ötödik kötet (1913. június 12 - 1915. december 21.) Tisza István Baráti Társaság, Budapest, 2011. www.tiszaistvan.hu/index.php/tisza-istvan-irasai/84

⁴² HIPPER (1918): 151.

Mint hogy egyre több tisztviselő vonult be, a munka ellátását úgy tudták biztosítani, hogy a központban a napi munkaidőt 1 órával meghosszabbították. 1914. július 1-től alkalmazták az első kinevezett tisztviselő nőt, Lázár Ella könyvelési tisztviselőt. 1914. október 27-én állt munkába Fuhrmann Erzsébet kinevezett alkalmazott, titkársági tisztviselő. Az ő alkalmazására valószínűleg azért került sor, mert elődje lehetett az a Désics Ernő titkársági tisztviselő, akit 1914. április 1-től alkalmaztak és hadiszolgálatra bevonult.⁴³

A háború miatt bizonyos szabályokat meg kellett változtatni. A választmány javasolta a küldöttgyűlésnek, hogy segíeyzzék a háborúból kifolyólag rokkanttá vált igényjogosult tagokat, illetve az elesett igényjogosult tagok özvegyeit és árváit. Bevezették, hogy a tagdíjakat a bevonultak családtagjai is befizethetik. A választmány kimondta, hogy a rokkantak segélye csak az életbenlét megfelelő igazolása esetén utalványozható és az összeget esetleg a rokkant felesége is felveheti. Hogy hány egyleti tag vonult be azt nem tudták megállapítani, mert sokan nem jelentették be a bevonulást, a hozzátartozók viszont fizették helyettük a tagdíjat. Hipper becslése szerint a bevonult tagok száma meghaladta a 30.000 főt.

„A II. kibocsátású hadikölcsön jegyzése alkalmával a közp. választmány, az elnöörző-bizottság és a budapesti és környékbeli fiókvezetőségek tagjaiból alakult 50 tagú küldöttség 1915. május 15-én fölkereste a Nemzeti Munkapárt helyiségében Tisza István akkori miniszterelnököt s tudomására hozván, hogy az egylet a II. hadikölcsönre is másfél milliót jegyzett, kérte a kormány erkölcsi támogatását az irányban, hogy amennyiben az általános rokkant- és aggkori biztosítás megvalósítását a háború miatt elhalasztani volna kénytelen, hasson oda, hogy a befolyása alatt álló munkaadók munkásaikat beirassák az egyletbe, illetőleg őket erre serkentsék és ebben anyagilag is támogassák. A miniszterelnök ez utóbbi kérésre egy szóval sem válaszolt, ellenben elismerését fejezte ki az egyletnek áldozatkészségéért s kijelentette, hogy a háború után legfőbb törekvése leend a munkásbiztosítást önkormányzati szervezettel kiépíteni s megígérte, hogy akkor majd az egylethez mint munkatárshoz fog fordulni.”⁴⁴

1915-ben az egylet létszáma nagyobb mérvben gyarapodott, mint a megelőzőben, mert a szervezett munkások figyelme az egylet felé fordult. Az 1915-ös taggyűléseken több szervezett munkást jelöltek és be is választotta őket a küldöttgyűlés a központi választmányba. Az egylet ezen a küldöttgyűlésen döntött arról is, hogy feliratot intéz a kormányhoz, hogy a háború után a legsürgősebb feladatként törvényben, kötelező alapon valósítsa meg a munkások rokkant- és aggkori biztosítását.⁴⁵

1915 őszén az alakuló választmányi ülésen bejelentették, hogy az elnökség a III. hadikölcsönre a választmány utólagos jóváhagyásának reményében 3, 450.000 K n.é. kötvényt jegyzett. A választmány ezt ugyan tudomásul vette, de kimondta, hogy a jövőben csak a vagyonért felelős választmány előzetes határo-

⁴³ HIPPER (1918): 229.

⁴⁴ Uo. 152.

⁴⁵ Uo. 153-154.

zatával lehet a vagyonehelyezési ügyeket intézni.⁴⁶

1915. december 18-án Ráckevén elhunyt Szintén József, az egyesület kezdeményezője. Az egyesület méltó síremléket kívánt neki állíttatni, amelynek a költségét gyűjtésből fedezték. Több mint 2.000 K gyűlt össze, amelyből az özvegy is több ízben kapott segílyt, és a síremlék is elkészült.⁴⁷ Pár hét múlva, 1916. január 23-án Pethő Sándor főtitkár is elhunyt. A temetésére és a síremlék felállíttására az elhunyt főtitkár 3 havi fizetését szavazta meg a választmány. Az igazgató saját költségén megfestette Pethő Sándor arcképét, amelyet a központi irodában függesztettek ki.⁴⁸ A választmány Hipper Sándort választotta meg főtitkárrá és a Hivatalos Közlöny felelős szerkesztőjévé.

Az egyesület nevében a központi választmány 1916-ban is terjedelmes jelentésben számolt be az egyesület előző évi munkájáról, amelyet megküldtek a kormány tagjainak, az országgyűlési képviselőknek, az államtitkároknak, ipartestületeknek, kereskedelmi és iparkamaráknak, munkás egyesületeknek, munkásszaklapoknak, a fővárosi és vidéki hírlapoknak, valamint sok magánszemélynek is. Tisza István miniszterelnök válaszában arról biztosította az egyesületet, hogy *„a kormány a munkásbiztosítási ügy reformját szükségesnek s a kormányra és törvényhozásra a háború után váró föladatak egyik legfontosabbikának tartja és annak megoldásánál bizalommal számít a munkásság önkormányzati szerveinek közreműködésére”*.⁴⁹

A központi választmány a IV. hadikölcsönre 4 és fél milliót, az V.-re pedig 2 milliót jegyzett.⁵⁰

1916. december 12-én ünnepelte 70. születésnapját az egyesület tiszteletbeli elnöke, Kölber Alajos. Ebből az alkalomból díszgyűlést tartottak, amelyen egy díszalbumot nyújtottak át Kölber Alajosnak.

A taglétszám 1917-ben már megközelítette a 200.000 főt. Abban az évben 10.000 új tag lépett be. A VI. hadikölcsön kibocsátása alkalmával az egyesület nem állami papírjaiból 2 és fél millió K n.é. záloglevelet hadikölcsönkötvényekre cserélt be és azon felül még 1 millió K n.é. lombardkötvényt is jegyzett. A VII. hadikölcsönjegyzés alkalmával pedig 1 millió K n.é. záloglevelet cserélt be hadikölcsönkötvényekre.⁵¹

1918. január 1-én hosszas betegség után Katits Antal igazgató elhunyt.⁵² 70 éves volt. A választmány gyászulást tartott, *„Katits Antal-emlékalap”* címen emlékalap létrehozását határozták el, amelynek kamatait minden év első napján az egyesület által segélyezett árvák között kell szétosztani. Elhatározták még, hogy síremléket állíttatnak az elhunyt igazgatónak.

---

⁴⁶ Uo. 156.

⁴⁷ Uo. 158.

⁴⁸ Uo. 160.

⁴⁹ HIPPER (1918): 159.

⁵⁰ Uo. 161.

⁵¹ Uo. 169.

⁵² A *Vasárnapi Újság* 1918. január 6-ai számában közölte Katits Antal halálát: *„a Magyarországi Munkások Rökkant- és Nyugdíjgyezetének érdemekben gazdag igazgatója 70 éves korában Budapesten”* elhunyt.

Az egyesület fennállásának negyedszázados évfordulóját díszközgyűlésben ünnepelték meg, s tekintettel az „*idők komolyságára*” más ünnepséget nem szerveztek.⁵³

Az I. világháború tönkretette az egyesület pénzügyi helyzetét, nem kis mértékben azért, mert nagyon nagy összeget bocsátottak az állam rendelkezésére. 1927-ben alapszabályt módosítottak. A tagsági díjat 30 fillér és 3 pengő között állapították meg, sávosan. Megkísérelték a régi tagok érdekeinek a védelmét, de nem jártak sikerrel, mert új tagok nem jelentkeztek.

1927. áprilisában a jótékony egyesületek segélyezésnek kapcsán Kéthly Anna kezdeményezte a Képviselőházban, hogy a Magyarországi Munkások Rokkant- és Nyugdíjgyűlését is vonják be a segélyezettek körébe, és az állam támogassa 20.000 pengővel. *„Az állami nyugdíj- és rokkantbiztosításnak számtalan priusza van, hogy a népjóléti miniszter úr szavait idézzem. Talán a legfontosabb tényleg az a kapitalista ludbörzés minden szociális tehertől. Addig is tehát, amíg ezek a priusok megvalósulnak és eljuthatunk egy állami nyugdíj- és rokkantbiztosításhoz, ez az egyesület, a Magyarországi Munkások Rokkant- és Nyugdíjgyűlése tulajdonképpen állami feladatot teljesít s indokoltnak és jogosnak tartom, hogy azért a sok áldozatért, amelyet különösen a hadikölcsönjegyzésnél tanúsított némileg kárpótoltassék”* – mondta Kéthly Anna.⁵⁴ Vass József miniszter azonban nem járult hozzá az indítványhoz, mert hiányzott a pénzügyminiszter előzetes véleménye arról, hogy van-e rá fedezet, és mert nem volt tisztában az egyesület dolgaival, ahogy mondta.

1928 januárjában több ülésen is szóba került a Magyarországi Munkások Rokkant- és Nyugdíjgyűlése a Képviselőházi vitákban. Két ellenzéki képviselő is szemére vetette a kormányoldalnak, hogy a munkások kötelező nyugdíjbiztosítását úgy készülnek megvalósítani, hogy abból a Magyarországi Munkások Rokkant-és Nyugdíjgyűlést kihagyják, pedig az egyesület milyen nagy mértékben támogatta az államot a világháború idején. Ezzel a döntéssel sok millió aranykoronától fosztják meg az egyesületet.⁵⁵

1935-ben az egyesület tagjainak nagy része átlépett a Hermes Biztosítóba, ezért az egyesület közgyűlése kimondta a felszámolást. A Hermes Biztosítót a kormány számolta föl 1938-ban.

---

⁵³ HIPPER (1918): 178.

⁵⁴ Az Országgyűlés Képviselőházának 37. ülése, 1927. április 8. *Országgyűlési Napló*, 1927. III. kötet, 90.

⁵⁵ Az Országgyűlés Képviselőházának 107. ülése, 1928. január 10. *Országgyűlési Napló*, 1927. VIII. kötet, 19. és 113. ülése, 1928. január 19. 140.